

การพัฒนาแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา: ฉบับปรับปรุง และคุณสมบัติทางการวัด*

ศรีสมร ภูมณสกุล**และคณะ***

*Development of Maternal Role Attainment Scale (MRAS):
Revised short form and psychometric characteristics.*

Srisamorn Phumonsakul et al.

บทคัดย่อ : การศึกษาเพื่อพัฒนาแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาครั้งนี้ เป็นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแบบวัดโดยยึดหลักความเหมาะสมใน 3 ด้าน คือ 1) ความยาวของแบบวัด 2) ความเป็นหนึ่งเดียวของแบบวัด และ 3) ความไวของแบบวัด โดยเปรียบเทียบคุณสมบัติทางด้านการวัดของแบบวัด 2 ฉบับ ที่มีความยาวต่างกันคือ MRAS-Form A จำนวน 18 ข้อ และ MRAS-Form B จำนวน 23 ข้อ เก็บข้อมูลในมารดาหลังคลอด 6 สัปดาห์ ณ โรงพยาบาลรามารับดี จำนวน 398 ราย สำหรับ MRAS-Form A และจำนวน 393 ราย สำหรับแบบวัด MRAS-Form B ผลการศึกษาพบว่า แบบวัด Form A มีความคลาดเคลื่อนของการตอบแบบสอบถามโดยมีความสัมพันธ์กับแบบวัด Marlowe-Crowne Social Desirability (MCSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .10, p < .05$) แบบวัดทั้ง 2 Form มีความตรงตามสภาพโดยพบความสัมพันธ์กับ แบบวัดการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก (What My Parent Is Like: WPL-R) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .21$ และ $r = .33, p < .05$ ตามลำดับ) มีความตรงตามโครงสร้างทางทฤษฎีโดย Form A สามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาได้ร้อยละ 45 และร้อยละ 47 ใน Form B ทั้ง 2 แบบวัดมีความสอดคล้องภายในของแต่ละองค์ประกอบส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง และข้อคำถามทุกข้อสามารถจำแนกคุณสมบัติของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t > 1.75, p < .05$)

คำสำคัญ : การดำรงบทบาทมารดา/ คุณสมบัติด้านการวัด

Abstract : This development of Maternal Role Attainment Scale (MRAS) is the continuing study. The two short forms, 18-item MRAS-Form A and 22-item MRAS-Form B, were revised in 3 concerned areas of 1) test length, 2) Scale homogeneity, and 3) test sensitivity to locate the best set. Data was collected in postpartum mothers at 6-week post delivery at Ramathibodi Hospital, 398 samples of MRAS-Form A and 393 samples of MRAS-Form B. The results revealed that the subject in MRAS-Form A had response bias which was significantly correlated with the Marlowe-Crowne Social Desirability (MCSD) ($r = .10, p < .05$). Both of scales met the convergent validity criteria which was significantly correlated with the What My

* ได้รับทุนวิจัยรายได้คณะแพทยศาสตร์ ร.พ.รามารับดี มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปีงบประมาณ 2544

** อาจารย์พยาบาล ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามารับดี มหาวิทยาลัยมหิดล

*** อรพรรณ สมบูรณ์ทรัพย์, อูษา ศิริวัฒน์โชค

Parent Is Like (WPL-R) ($r = .21$ and $r = .33$, $p < .05$, respectively). The theoretical construct validity testing showed that MRAS-Form A could explain 45 % of variance and MRAS-Form B could explain 47 % of variance on Maternal Role Attainment. Both scales had a high internal consistency ($t > 1.75$, $p < .05$). All items could significantly discriminate the high attribute group of maternal role attainment from the low attribute group ($p < .05$).

Key words : maternal role attainment / psychometric characteristics

ความสำคัญของปัญหา

การให้การดูแลหญิงตั้งครรภ์ ทารกในครรภ์ และครอบครัว ในบทบาทหน้าที่ของที่มีสุขภาพโดยเฉพาะ บทบาทของพยาบาลนั้น นอกเหนือจากสุขภาพทางกายแล้ว ยังต้องดูแลในด้านพัฒนาการของการดำรงบทบาทมารดาให้สามารถบรรลุพัฒนา การในแต่ละขั้นตอนให้ได้อย่างเหมาะสม จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาบทบาทมารดานั้นจะพัฒนาไปพร้อม ๆ กับกระบวนการสร้างความผูกพันระหว่างมารดาและบุตร¹ นั่นก็คือหากกระบวนการพัฒนาการดำรงบทบาทมารดาถูกขัดขวางหรือไม่สามารถทำให้สำเร็จก็เท่ากับว่ากระบวนการสร้างความรักใคร่ผูกพัน ก็ถูกขัดขวางไปด้วยเช่นกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลตามมาทั้งในด้าน ความมั่นคงทางด้านจิตสังคม และสุขภาพที่ดีของมารดาและบุตรเอง² อันจะก่อให้เกิดผลตามมามากมาย ตั้งแต่การเลี้ยงดูที่ผิดวิธีการทำร้ายเด็ก และการทอดทิ้งเด็ก³ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมดังที่พบได้จากการศึกษาต่าง ๆ เช่น มีการศึกษาพบว่าการดำรงบทบาทการเป็นมารดาที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดอาการเครียดในมารดา และคู่สมรสในระดับปานกลางถึงรุนแรง⁴ โดยเฉพาะมารดาที่ปัจจัยในตนเองและสิ่งแวดล้อมไม่สามารถเอื้ออำนวยให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและรู้สึกยากลำบาก ในการปรับตัวจะยังมีโอกาสเสี่ยงต่อความผิดปกติ

ทางอารมณ์และพฤติกรรมตามมา ตั้งแต่อาการซึมเศร้าภายหลังคลอด จนถึงโรคจิตประสาทภายหลังคลอด⁵ มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองและสมาชิกครอบครัว⁶ นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของมารดา ความเครียดในมารดาในการปรับตัวเพื่อการเป็นมารดาที่ยังส่งผลต่ออัตราการเจริญเติบโต และพัฒนาการทางจิตใจ อารมณ์ และสังคมของบุตร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมและบุคลิกภาพ เมื่อโตขึ้น โดยพบว่ามีความสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาในการปรับตัวของเด็กวัยก่อนเรียน⁷ ทำให้เกิดการไม่ยอมรับในหมู่เพื่อน⁸ ลดประสิทธิภาพในการเรียนและการเข้าสังคม⁹ รวมทั้งมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมตามมา¹⁰ ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่ที่มีสุขภาพที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้การดูแลมารดา ทารก และครอบครัวสามารถประเมินปัญหา และความสามารถในการปรับตัวเพื่อการดำรงบทบาทมารดาได้ตั้งแต่เนิ่น ๆ ก็จะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขข้อบกพร่อง พัฒนา ส่งเสริมให้กระบวนการดำรงบทบาทมารดาเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อลดผลกระทบที่ตามมาทั้งในแง่ของครอบครัว และสังคมโดยรวมได้อย่างไรก็ดี จากการศึกษาหลาย ๆ การศึกษาก็มีการประเมินความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาไปในแง่มุมต่าง ๆ กัน แต่ก็ยังไม่มีแบบประเมินใดที่มีการใช้กันอยู่ในแวดวงการศึกษาทางด้านการ พยาบาล

มารดาทารก และครอบครัวที่สะท้อนถึงองค์ประกอบของการดำรงบทบาทมารดาได้ครอบคลุม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา ซึ่งในขั้นตอนแรกได้มีการสร้างข้อคำถามภายใต้กรอบทฤษฎีการดำรงบทบาทมารดา (Maternal Role Attainment) ของ เมอร์เซอร์ (Mercer)^{11,12,13} ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพได้ข้อคำถามจำนวน 145 ข้อ และนำมาทำการวิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหา โครงสร้าง และความเชื่อมั่นในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดาครรภ์แรก จำนวน 439 ราย และตัดข้อคำถามที่ไม่สะท้อนองค์ประกอบของการประเมินการดำรงบทบาทมารดาออก ทั้งโดยการพิจารณาเนื้อหาและค่าทางสถิติ เหลือข้อคำถาม 52 ข้อ ได้นำไปทดสอบซ้ำกับกลุ่มมารดาครรภ์แรก จำนวน 445 ราย และสามารถตัดข้อคำถามเหลือ 34 ข้อ อย่างไรก็ตามยังพบว่ายังมีบางข้อคำถามที่ไม่สามารถจำแนกองค์ประกอบได้ชัดเจน อีกทั้งจำนวนข้อคำถามยังค่อนข้างมาก เพื่อให้ได้แบบวัดที่มีความกระชับและสอดคล้องกับเนื้อหาทางทฤษฎี และความเป็นจริงในบริบททางสังคมไทย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะปรับปรุงแก้ไขแบบวัดดังกล่าวให้มีความเหมาะสม ซึ่งคาดว่าจะประโยชน์ทั้งในแง่ของการปฏิบัติ การศึกษา และการวิจัยต่อไปในอนาคต

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้อาศัยกรอบแนวคิดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (Maternal Role Attainment) ของ รูบิน¹ และ เมอร์เซอร์^{11,12,13} โดยมีแนวคิดว่าความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาเป็นกระบวนการสร้างกลุ่มบทบาทใหม่ที่ได้อิทธิพลมาจากแนวคิดจากซาบิน และมีด กล่าวคือ อิทธิพล

ของซาบิน ก็คือ บทบาท (Role) นั้นต่างจากสถานภาพ (Position) ในลักษณะที่ว่าบทบาทเป็นแนวคิดทางด้านวัฒนธรรม เป็นการกระทำเพื่อยืนยันสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ตามแนวทางที่มีอยู่ในวัฒนธรรม ในขณะที่สถานภาพเป็นแนวคิดทางสังคมที่กำหนดว่าบุคคล มีสถานะใดในสังคม และได้แนวคิดจากมิตก็คือ การกระทำบทบาทตามแบบผู้อื่น (taking-in-the-role-of-other) ซึ่งรูบินสรุปว่า พฤติกรรม และการกระทำใด ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ได้มาภายหลัง ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ ถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ และถูกกำหนดโดยวัฒนธรรม ซึ่งจะกระทำโดยผ่าน 2 กระบวนการ คือ 1.) การสอนโดยตั้งใจ (Intentional instruction) และ 2.) การเรียนรู้อย่างบังเอิญ (Incidental Learning) นอกจากนี้ทั้งรูบินและเมอร์เซอร์ ก็เห็นว่ากระบวนการรับเอาบทบาทมารดาเป็นส่วนหนึ่งของตนนั้น จะต้องผ่านกระบวนการภายในที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวตน (Self) และบทบาท (Role) จากการที่บุคคลมองตนเอง (Internalized view of self) และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก นั่นคือ ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาจะต้องมี 2 องค์ประกอบ คือ 1.) องค์ประกอบภายในบุคคล (Internalized or Cognitive Affective Component) และ 2.) องค์ประกอบที่แสดงเป็นพฤติกรรมภายนอก (Behavioral Component) นั่นก็คือ การรับเอาบทบาทมารดาได้ดีหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของมารดาที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้สามารถปฏิบัติบทบาทมารดาได้กลมกลืน สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ตนตั้งไว้ได้มากน้อยเพียงใดซึ่งในที่สุดแล้วจะพัฒนาบทบาทจนกลายเป็นเอกลักษณ์ (Identity) นั่นก็คือความรู้สึกว่าตนได้ทำบทบาทมารดาอย่าง สอดคล้องกลมกลืนและไม่รู้สึกว่ายากลำบาก ซึ่ง

โดยสรุปแล้วความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดาตามแนวคิดของ รูบิน และเมอร์เซอร์ แล้วประเมินได้จากความสามารถในการปฏิบัติ บทบาทมารดา ความพึงพอใจในการปฏิบัติ บทบาทมารดา และความผูกพันกับบุตร^{12,13} ซึ่งนำมาสู่การใช้ปัจจัยบ่งชี้เหล่านี้เป็นตัวชี้วัด ในความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาในการศึกษาต่าง ๆ เช่น บางการศึกษาใช้ทั้ง 3 ปัจจัยในการเป็นตัวชี้วัด แต่แยกการศึกษาเป็นคนละส่วน^{12,14} บางการศึกษาใช้เฉพาะบางปัจจัย เช่น ความสามารถในการปฏิบัติ บทบาทการดูแลบุตร^{15,16,17,18,19} ความพึงพอใจ²⁰ ความผูกพันกับบุตร^{21,22} ความเป็นเอกลักษณ์แห่งตน¹⁴ เป็นต้น แต่ก็ยังไม่เคยมีใครที่สร้างแบบวัดเพื่อให้ได้ องค์ประกอบครบทั้ง 3 องค์ประกอบตามแนวคิด ทฤษฎีในลักษณะของการบูรณาการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา และพัฒนาแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา เพื่อประโยชน์ในการ พัฒนางองค์ความรู้ในการปฏิบัติกรพยาบาล มารดาและทารกต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแบบประเมินการดำรง บทบาทมารดาให้มีความกระชับ ถูกต้องตาม โครงสร้างทางทฤษฎี และทดสอบคุณสมบัติทาง Psychometric ของแบบวัดด้วยวิธีการทางสถิติ ในบริบทของสังคมไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาคั้งนี้เป็นมารดา หลังคลอดที่มาคลอดในโรงพยาบาลรามาริบัติ และ มารับบริการการตรวจหลังคลอด 6 สัปดาห์ ณ

หน่วยตรวจหลังคลอดและวางแผนครอบครัว โดยมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณ จากสูตรที่ไม่ทราบกลุ่มประชากร²³ และมีค่าความเบี่ยงเบน มาตรฐานของความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดาจากการศึกษาในตอนต้นที่ 1 เท่ากับ 13.12 แทนค่าในสูตร $n = Z^2 \frac{\sigma^2}{d^2}$ ได้กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้กลุ่มละอย่างน้อย 384 ราย เมื่อเก็บข้อมูลจริงมีกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็น กลุ่ม A = 398 ราย และ กลุ่ม B = 393 ราย จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการเก็บข้อมูล เพื่อการสูญเสีย จึงนำมาใช้ในการศึกษาทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งเครื่องมือออกเป็น 2 ประเภทคือ เครื่องมือที่พัฒนา และเครื่องมือที่ใช้ในการ ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด

เครื่องมือที่พัฒนา

1. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุ รายได้ อาชีพ การศึกษา จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ ลักษณะ ครอบครัว การอยู่ร่วมกับสามี เป็นต้น

2. แบบวัดความสำเร็จของการดำรง บทบาทมารดา (MRAS) ฉบับปรับปรุง โดยคัดเลือกข้อคำถามจากแบบวัด 34 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ฉบับที่มีความยาวต่างกัน Form A. จำนวน 18 ข้อ, และ Form B. จำนวน 23 ข้อ โดยให้ข้อคำถาม สะท้อนองค์ประกอบเดียวกันแบบคู่ขนาน และ ไม่มี ความซ้ำซ้อนขององค์ประกอบในแต่ละข้อ คำถามฉบับที่ยาวกว่าจะมีข้อคำถามในมิติเดียวกันมากกว่า 1 ข้อ แบบวัดทั้งสองเป็นแบบ ประเมินการรับรู้ถึงความสำเร็จในการดำรง บทบาทมารดาใน 3 ด้าน คือ ความสามารถในการปฏิบัติบทบาทมารดา ความพึงพอใจในการ

ปฏิบัติบทบาทมารดา และความผูกพันต่อบุตร ลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ

1. แบบประเมินตนเองในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก (What Being the Parent of a New Baby Is Like: WPL-R) เป็นแบบประเมินการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของพริตแฮม และ ซาง^{24,25} ซึ่งประเมินใน 3 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อกระบวนการแก้ปัญหา การประเมินความรู้คิดและพฤติกรรมความเป็นมารดา และการให้ความสำคัญแก่บุตร มีจำนวน 25 ข้อ เป็นมาตรวัด Graphic Scale 9 ระดับ

2. แบบวัดความคาดหวังของสังคม (The Marlowe-Crowne Social Desirability Scale: MCSD) เป็นแบบประเมินทางจิตสังคมเพื่อวัดแนวโน้มคุณลักษณะของผู้ตอบ ว่ามีลักษณะ หรือพฤติกรรมเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือไม่ สร้างโดย คราวน์ และมาโลว์^{26,27} มีจำนวน 33 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบ ถูก ผิด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้ดำเนินการวิจัย ดำเนินการวิจัยโดยขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนตุลาคม 2543 ถึง เดือนเมษายน 2544 ดังนี้

1. คณะผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดจากเวชระเบียนของมารดาหลังคลอดที่หน่วยฝากครรภ์ ที่นัดมารับการตรวจหลังคลอดในตอนเช้าก่อนเรียกเข้าตรวจตามขั้นตอนของทางโรงพยาบาลตามปกติ

บันทึกข้อมูลประวัติส่วนบุคคลไว้บางส่วน

2. หลังจากรอดาทหลังคลอด ที่มีลักษณะตรงตามคุณสมบัติที่กำหนด ได้รับการชั่งน้ำหนักและส่งปัสสาวะตรวจขณะนั่งรอการตรวจ ผู้วิจัยจะเข้าไปขอความร่วมมือในการวิจัย โดยอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และพิทักษ์สิทธิของมารดาหลังคลอดในการเข้าร่วมงานวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับความยินยอมจึงจะแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างใน 2 กลุ่มสลับกัน ดังนี้ กลุ่ม A จะได้รับแบบวัดความสำเร็จของการดำรงบทบาทมารดาฉบับปรับปรุง Form A., แบบประเมินตนเองในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก, และแบบวัดความคาดหวังของสังคม ส่วนกลุ่ม B จะได้รับแบบวัดความสำเร็จของการดำรงบทบาทมารดาฉบับปรับปรุง Form B., แบบประเมินตนเองในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก, และแบบวัดความคาดหวังของสังคม โดยใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที

3. เมื่อกลุ่มตัวอย่างคืนแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนของการตอบ ก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows version 9.0 โดยวิเคราะห์ความคาดเคลื่อนของการตอบและความตรงตามสภาพด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์หาความสอดคล้องภายในด้วยสถิติสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาช วิเคราะห์อำนาจจำแนกด้วยสถิติ t-test และวิเคราะห์ความตรงตามโครงสร้างโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบแบบ Principal component extraction เนื่องจากการคัดเลือกข้อคำถามใน

แต่ละองค์ประกอบได้ ดัดเลือกข้อคำถามที่ไม่มี ความซ้ำซ้อนขององค์ประกอบในเบื้องต้น จึงใช้วิธี การหมุนแกนแบบมูมจาก (Varimax Rotation) ให้แต่ละองค์ประกอบมีอิสระจากกัน

ผลการวิจัย

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีอายุเฉลี่ย 28 ปี เท่ากัน ส่วนใหญ่มีรายได้ 10,000 บาท (Mode = 10,000) ตั้งครรภ์เป็นครั้งแรกร้อยละ 50 และคลอดปกติร้อยละ 70 หยุดพักหลังคลอดเฉลี่ย 40 วัน ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถม และ มัธยมเท่ากัน (กลุ่ม A ประถมและมัธยมร้อยละ 28, กลุ่ม B ประถมและมัธยมร้อยละ 31) และ ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านร้อยละ 45 พอ ๆ กับอาชีพรับจ้าง (กลุ่ม A ร้อยละ 50, กลุ่ม B ร้อยละ 47 ตามลำดับ) มีสิทธิ์ในการลาคลอดใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 50 และ 55 ตามลำดับ) มีสมาชิกใน ครอบครัวเฉลี่ย 4 คน และส่วนใหญ่ร้อยละ 94 อาศัยอยู่กับสามี

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ความคลาดเคลื่อนของการตอบ (Response

bias) ตรวจสอบความคลาดเคลื่อนของการตอบ แบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างว่า ตอบคำถามตาม ความเป็นจริง หรือตอบตามความคาดหวังของ สังคมโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับแบบวัด MCSD (Marlowe-Crowne Social Desirability Scale)²⁶ แบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดา Form A มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติในระดับต่ำกับความคาดหวัง ของสังคม ($r = .10, p < .05$) ส่วน MRAS-Form B มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญ กับความคาดหวังของสังคม ($r = .03, p > .05$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ความตรงตามสภาพ (Convergent Validity)

ตรวจสอบความตรงตามสภาพโดยวิเคราะห์ความ สัมพันธ์กับแบบวัดการดำรงบทบาทมารดา ครั้งแรกของพริตแฮม และซาง^{24,25} (WPL-R) พบว่าทั้ง MRAS-Form A และ MRAS-Form B มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับแบบ วัดการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก (WPL-R) ($r = .21, r = .33, p < .05$ ตามลำดับ) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (MRAS), ความคาดหวังของสังคม (MCSD), และ การดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก (WPL-R)

	MRAS-Form A (n = 398)	MRAS-Form B (n = 393)
ความคาดหวังของสังคม (MCSD)	.10*	.03
การดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก (WPL-R)	.21*	.33**

* $p < .05$

ความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล พบว่า ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม มีความเหมาะสมในระดับที่ดีมากในการนำมาวิเคราะห์หองค์ประกอบ (Kai-ser-Mayer-Olkin: KMO = .79 ใน Form A และ KMO = .90 ใน Form B) และข้อคำถามมีความสัมพันธ์กันในระดับที่เพียงพอ (Bartlett Test of Sphericity $\chi^2 = 1837.51$, $df = 153$, Sig = .00 ใน Form A และ $\chi^2 = 3190.93$, $df = 253$, Sig = .00 ใน Form B) MSA (Measures of Sampling Adequacy) อยู่ระหว่าง .72 - .93 วิเคราะห์หองค์ประกอบด้วยวิธีการสกัดหองค์ประกอบแบบ Principal component extraction พบว่ามีทั้งหมด 4 หองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน (eigenvalue) มากกว่า 1 เมื่อตรวจสอบกราฟ (Scree plotted) ระหว่างค่าไอเกนกับจำนวนหองค์ประกอบ พบว่ามี 3 หองค์ประกอบที่เหมาะสม²⁸ ในการสกัดหองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับหองค์ประกอบตามแนวคิดทฤษฎี ดังนั้นจึงวิเคราะห์โดยหมุนแกนแบบมุมฉาก (Varimax Rotation) ให้แต่ละหองค์ประกอบมีอิสระจากกัน และพบว่าหองค์ประกอบด้านความพึงพอใจใน MRAS-Form A และ MRAS-Form B สามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดาได้ร้อยละ 23.25 และ 29.87 ตามลำดับ หองค์ประกอบด้านความสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 11.82 และ 11.77 ตามลำดับ ส่วนความผูกพันอธิบายได้ร้อยละ 10 และ 5.60 ตามลำดับ ข้อคำถามสามารถสะท้อนหองค์ประกอบได้ดี และข้อคำถามทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดาได้ร้อยละ 45.11 ใน Form A และร้อยละ

47.24 ใน Form B ดังแสดงในตารางที่ 2

ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) วิเคราะห์ความสอดคล้องภายในของแบบวัดทั้งฉบับด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาช ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาชของแบบวัด MRAS-Form A และ Form B เท่ากับ .70 และ .89 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม (inter-item correlation) เฉลี่ยเท่ากับ .11 และ .26 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์รายข้อกับแบบวัดทั้งหมด (corrected item-total correlation) ซึ่งควรมีค่าอยู่ระหว่าง .30 ถึง .70²⁹ พบว่ามีข้อคำถามทุกข้อมีค่ามากกว่า .30 ในการวิเคราะห์แยกหองค์ประกอบ และเมื่อวิเคราะห์ทั้งฉบับใน Form B โดยสัมประสิทธิ์ อัลฟาครอนบาช ของแบบวัดอยู่ระหว่าง .77 - .89 ส่วนใน Form A ข้อคำถามทุกข้อมีความสัมพันธ์รายข้อกับแบบวัดมากกว่า .30 ในการวิเคราะห์แยกหองค์ประกอบเท่านั้น ดังแสดงในตารางที่ 3

อำนาจจำแนก (Discriminant Power) วิเคราะห์อำนาจจำแนกของข้อคำถามระหว่างกลุ่มที่มีคุณสมบัติของความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดาสูง (27 % high score) กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติของความสำเร็จในการดำรงบทบาท มารดาต่ำ (27 % low score)³⁰ ด้วยสถิติ t-test พบว่าข้อคำถามทั้งหมดใน MRAS-Form A และ MRAS-Form B สามารถจำแนกคุณสมบัติของความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Form A, $t = 3.0 - 10.3$, $p < .05$; Form B, $t = 6.57 - 13.57$, $p < .001$)

ตารางที่ 2 เมตริกซ์การสกัดองค์ประกอบของแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา Form A (n = 398) และ Form B (n =393)

ข้อ คำถาม	Form A			Form B		
	Factor I ความพึงพอใจ	Factor II ความสามารถ	Factor III ความผูกพัน	Factor I ความพึงพอใจ	Factor II ความสามารถ	Factor III ความผูกพัน
1			.68			.69
2			.70			.64
3			.73			.64
4		.52				.63
5			.62			.64
6		.58				.50
7		.59			.64	
8		.63			.61	
9		.48			.46	
10		.74			.46	
11		.64			.48	
12		.44			.71	
13	.64				.42	
14	.61				.57	
15	.70			.71		
16	.81			.61		
17	.81			.65		
18	.68			.77		
19				.80		
20				.65		
21				.59		
22				.62		
23				.45		
λ	4.19	2.12	1.81	6.87	2.71	1.29
%	23.25	11.80	10.06	29.87	11.77	5.60
	% of Variance total = 45.11			% of Variance total = 47.24		

ตารางที่ 3 Cronbach's Coefficient Alpha Internal Consistency Reliability ของแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา Form A (n = 398) และ Form B (n = 393)

องค์ประกอบ	จำนวน ข้อคำถาม	Inter-It Correlations	Corrected item to Total Correlation	Standardized Alpha
Form A				
ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดา	8	.26	.33 - .56	.73
ความพึงพอใจในบทบาทมารดา	6	.43	.49 - .58	.82
ความผูกพันกับบุตร	4	.31	.39 - .47	.64
ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา	18	.11	.02 - .40	.70
Form B				
ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดา	8	.32	.43 - .58	.79
ความพึงพอใจในบทบาทมารดา	9	.42	.52 - .71	.87
ความผูกพันกับบุตร	6	.36	.42 - .59	.77
ความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา	23	.26	.39 - .61	.89

อภิปรายผล

การศึกษาพัฒนาแบบวัดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา (MRAS) ในครั้งนี้เป็นกระบวนการตรวจสอบที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมไทย และมีความกระชับง่ายต่อการนำไปใช้ การทดสอบคุณสมบัติของแบบวัดได้กระทำในกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มเพื่อทดสอบแบบวัด 2 ฉบับ ที่เกิดจากการพัฒนาข้อคำถามโดยยึดหลัก 3 ประการ³¹ คือ 1) ทดสอบความยาวของแบบวัด (test length) 2) ความเป็นหนึ่งเดียวของแบบวัด (Scale Homogeneity) และ 3) ทดสอบความไวของแบบวัด (Sensitivity) พบว่ามีคุณลักษณะโดยรวมไม่แตกต่างกัน การตอบแบบสอบถามใน Form B มีความตรงตามที่แท้จริงมากกว่า Form A เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับเครื่องมือ ความคาดหวังทางสังคม²⁶ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างใน Form A จะตอบข้อคำถาม

ตาม ความคาดหวังว่าจะเป็นที่ยอมรับของสังคมก็ตาม แต่ค่าความสัมพันธ์นั้นก็อยู่ในระดับต่ำ ($r = .10, p < .05$) ซึ่งอาจจะเกิดจากการที่ทดสอบในกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างมาก ($n = 398$) จึงทำให้ค่าความสัมพันธ์นั้นมีนัยสำคัญทางสถิติ และการเก็บข้อมูลในมารดาหลังคลอด 6 สัปดาห์ อาจทำให้มารดาไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรอย่างแท้จริง จึงทำให้การตอบเป็นไปตามที่มารดาคาดหวังจากมุมมองทางสังคม ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการวิจัยในครั้งนี้ อย่างไรก็ตามเครื่องมือทั้ง 2 ฉบับมีเนื้อหาที่ตรงตามสภาพของความสำเร็จการดำรงบทบาทมารดา เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับเครื่องมือที่มีคุณลักษณะทางทฤษฎีที่ใกล้เคียงกัน³² มีความตรงตามโครงสร้างสอดคล้องกับโครงสร้างทางทฤษฎีที่กล่าวหาว่าความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาสามารถประเมินได้จากองค์ประกอบชี้วัด 3 ประการ คือ ความสามารถในการปฏิบัติ

บทบาทมารดา ความพึงพอใจในการปฏิบัติ
บทบาทมารดา และความผูกพันกับบุตร^{12,13} โดยที่
ทุกข้อคำถามมีน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .30
และมีความเหมาะสมของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์
โดยมีค่า MSA มากกว่า .50 , KMO มากกว่า .70
และ χ^2 มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับ
ได้^{28,33} มีความสอดคล้องภายในส่วนใหญ่อยู่ใน
เกณฑ์ที่ยอมรับได้²⁹ คือ Cronbach's Coefficient
Alpha มากกว่า .70 และค่าความสัมพันธ์รายข้อ
กับแบบวัดทั้งหมดอยู่ระหว่าง .30-.90 ทุกข้อ
คำถามสามารถจำแนกคุณสมบัติของความสำเร็
งในการดำรง บทบาทมารดาได้ดี (t-value > 1.75)³⁴

สรุป

การทดสอบคุณสมบัติทางด้านการวัด
ในครั้งนี้ผลของการวิเคราะห์ทางสถิติอยู่ในเกณฑ์
ที่น่าพอใจ มีความสอดคล้องกับทฤษฎี มีความ
กระชับง่ายต่อการตอบด้วยตนเอง สะท้อนให้
เห็นว่า แบบวัด MRAS ทั้ง 2 Form สามารถนำ
ไปใช้ประเมินความสำเร็จในการดำรงบทบาทได้ดี
อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาความยาวของแบบวัด
ที่ให้คุณสมบัติทางด้าน Psychometric ครบถ้วน
แล้ว แบบวัด MRAS-Form B จะสามารถสะท้อน
คุณสมบัติทางด้านการวัดได้ดีกว่า MRAS-Form A

เอกสารอ้างอิง

- Rubin, R. Attainment of the maternal role: Part I. Process. *Nurs Res* 1967; 16(3):237-45.
- Flagler, S. Maternal role competence. *West J Nurs Res* 1988;10(3): 274-90.
- Trause, M.A., Kramer, L.I. The effect of premature birth on parents and their relationship. *Dev Med Child Neurol* 1986; 25: 459-65.
- Dyer, E. Parenthood as crisis: A re-study. *Marriage and Family Living* 1963;25: 196-201.
- Dohrenwend, B.S., and Dohrenwend, B.P. Stressful life events and their contexts. (Vol. 2). New Jersey: Rutgers University Press; 1984.
- Sheehan, F. Assessing postpartum adjustment: A pilot study. *JOGNN* 1981; 11: 19-23.
- Preski, S., and Walker, L.O. Contributions of maternal identity and lifestyle to young children's adjustment. *Res Nurs Health* 1997; 20(2): 107-17.
- Dodge, K.A., Coie, J.D., Pettit, G.S., and Price, J.M. Peer status and aggression in boys' groups: Developmental and contextual analysis. *Child Dev* 1990; 61: 1289-309.
- Achenbach, T.M., Edelblock, C., and Howell, C.T. Empirically based assessment of the behavioral/emotional problems of 2- and 3-year-old children. *J Abnormal Child Psychol* 1987;15: 629-50.
- Fergusson, D.M., and Horwood, L.J. The role of adolescent peer affiliations in the continuity between childhood behavioral adjustment and juvenile offending. *J Abnormal Child Psychol* 1996; 24: 205-21.
- Mercer, R.T. A theoretical framework for studying factors that impact on the maternal role. *Nurs Res* 1981; 30(2): 73-7.
- Mercer, R.T. The process of maternal role attainment over the first year. *Nurs Res* 1995; 34(4): 198-204.
- Mercer, R.T. *Becoming a mother*. New York: Springer Publishing Company, Inc.;1995.
- Zabielski, M.T. Recognition of maternal identity in preterm and fullterm mothers. *Matern Child Nurs J* 1994; 22(1): 12-36.
- Rutledge, D.L., and Pridham, K.F. Postpartum

- mother's perceptions of competence for infant care. JOGNN 1987;(May-June): 185-94.
16. Flagler, S. Maternal role competence. West J Nurs Res 1988; 10(3): 274-90.
  17. Flagler, S. Semantic differentials and the process of developing one to measure maternal role competence. J Adv Nurs 1989; 44(March):190-97.
  18. Mercer, R.T., and Ferketich, S.L. Predictors of maternal role competence by risk status. Nurs Res 1994a; 43(1): 38-43.
  19. Mercer, R.T., and Ferketich, S.L. Experienced and inexperienced mothers' maternal competence during infancy. Res Nurs Health 1995; 18: 333-43.
  20. Ohashi, J.P. Maternal role satisfaction: A new approach to assessing parenting. Sch Inq Nurs Pract 1992; 6(2): 134-54.
  21. Mercer, R.T., and Ferketich, S.L. Predictors of parental attachment during early parenthood. J Adv Nurs 1990;15: 268-80.
  22. Mercer, R.T., and Ferketich, S.L. Maternal-infant attachment of experienced and inexperienced mothers during infancy. Nurs Res 1994b; 43(6): 344-51.
  23. Cochran, W.G. Sampling Technique. New York: John Wiley & Sons Inc.; 1977.
  24. Pridham, K.F., and Chang, A.S. Parents' beliefs about themselves as parents of a new infant: instrument development. Res Nurs Health 1985; 8: 19-29.
  25. Pridham, K.F., and Chang, A.S. What being the parent of a new baby is like: Revision of an instrument. Res Nurs Health 1989; 12: 323-9.
  26. Crowne, D.P., and Marlowe, D., A new scale of social desirability independent of Psychology. J Consult Clin Psychol 1960; 24(4): 349-54.
  27. Reynolds, W.M. Development of reliability and valid short forms of the Malowe-Crown Social Desirability Scale. J Clin Psychol 1982; 38(1): 119-25.
  28. Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., and Black, W. C. Multivariate data analysis. 5th ed. New Jersey: Prentice Hall; 1998.
  29. Nunnally, J.C. Psychometric theory. New York: McGraw-Hill; 1978.
  30. Waltz, C. F., Strickland, O. L., and Lenz, E. R. Measurement nursing research. 2nd ed. Philadelphia: F.A. Davis Company; 1991.
  31. Ferketich, S. Focus on psychometrics aspects of item analysis. Res in Nurs and Health 1991; 14: 165-8.
  32. Carmines, E.G., & Zeller, R.D. Reliability and validity assessment. Beverly Hills, CA: Sage;1979.
  33. สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. เทคนิคทางสถิติขั้นสูงสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยไมโครคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC: การวิเคราะห์ปัจจัย การวิเคราะห์การจัดกลุ่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2533.
  34. รัตนา ศิริพานิช. การวิเคราะห์ข้อคำถามในการสอบวัด: หลักการสร้างแบบสอบวัดทางจิตวิทยาและทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533: 160.

โรงพิมพ์พัฒนกิจพาณิชย์

859 ถ.อรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ โทร. 0-2411-2057, 0-2412-7932 โทรสาร 0-2411-2057

รับพิมพ์สิ่งพิมพ์ทุกชนิด เช่น หนังสือ วารสาร แผ่นพับ แคตตาล็อก

หัวจดหมาย หัวของจดหมาย แบบฟอร์มต่างๆ